

{ رنگ }

بازار زنجیر

بخشی از هویت مشهد دیروز

شهر مشهد به عنوان یکی از شهرهای مهم تاریخی ایران، آثار تاریخی و دیدنی بسیاری داشته که متأسفانه در روند توسعه و گسترش این شهر، بسیاری از این آثار تخریب شده است. در این شهر بازارهای سنتی بی شماری وجود داشت که بیشتر آن ها به حرم مطهر رضوی ختم می شد.

یکی از بازارهای قدیمی و بخشی از بازار بزرگ قدیم مشهد، «بازار زنجیر» بود؛ بازاری که از جنوب غربی صحن عتیق (انقلاب اسلامی) آغاز می شد و در جهت جنوبی تا سهراب مسجد شاه (هفتاد و نون) امتداد می یافت اما امروز از بازار زنجیر خبری نیست؛ چرا که ۱۶ سال پیش در پی احداث زیرگذر، این بازار به طور کلی تخریب شد.

البته از این بازار قدیمی به سه بنای مهم دیگر شهر نیز راه ورود وجود داشت؛ یکی به مسجد گوهرشاد که در مجاورت بازار بود و دوره به مدارس علمیه «بالاسر» و «دودر» که در هایشان به سمت بازار، با می شد. این دومدرسه در مقابل یکدیگر قرار داشتند و بازار از میانشان می گذشت؛ البته بازار زنجیر به جز این سه بنا، بناهای دیگری نیز در ارتباط بود. سرای وزیر نظام، سرای ناصریه و سرای شال فروشان از جمله این بناها بود.

کسانی که در گذشته گذری به بازار زنجیر داشته اند، بوی عطری خوشبویا که در فضای بازار استشمام می شد، به خاطر دارند؛ چرا که در این بازار راسته عطر فروش ها قرار گرفته بود. در باره وجه تسمیه بازار نیز باید گفت از سقف گنبد هشتی مقابل سرای شال فروشان، زنجیر آهنی سه شاخه ای آویزان بود که دو شاخه از آن به دیوار وصل بود و یک شاخه اش رها بود. از آن زنجیر رها برای آویختن قندیل و شمعدان های چند شاخه بزرگ استفاده می شد. بازار در شب تعطیل بود، اما این تمهید برای شب های عزاداری محرم پیش بینی شده بود تا فضا برای عبور دسته جات عزاداری و سینه زنی، روشن باشد.

این زنجیر کاربرد دیگری نیز داشت و افراد بی پناه و در راه مانده در گذشته به این سمت بازار پناه می آوردند. بازار زنجیر، همچون بست بالاوپایین، حرمت داشت و افرادی که به آن پناه می بردند، از تعدی دیگران مصون می ماندند. بازارهای تاریخی، حسی خاطره انگیز را در انسان زنده می کنند. در گذشته وجود این بازارها در جای جای شهر بسیار چشمگیر بود، اما در روزگار ما تعداد انگشت شماری از آن ها از جمله بازار رضا (ع)، بازار حضرتی و... بر جای مانده است.

هر هفته یک اثر

فراموش شده

خانه تاریخی محمدیه

سایه رادر ساعات تب آلود تابستان و بیشترین نفوذ نور حرارت بخش آفتاب را تا اعماق اتاق ها، در زمستان فراهم می آورد.

شعبان شریف - منزل مسکونی محمدیه در خیابان نواب صفوی، خیابان عباسقلی خان، کوچه محمدیه، کوچه شهید کابی، پلاک ۹۹ قرار دارد و در تاریخ ۱۳۸۴/۸/۲۵ به ثبت رسیده است.

تاریخچه و وجه تسمیه بنا

این بنا بیش از ۱۰۰ سال پیش ساخته شده است. مالک اولیه آن، «صراف» نامی بوده است که اطلاعات زیادی درباره شغل و موقعیت وی در دسترس نیست. حدود ۸۰ سال پیش آقای محمدی این منزل را خرید و تاکنون نیز مالک این منزل در اینجا ساکن است. کاربری خانه محمدی از ابتدای ساخت تا حدود ۱۵ سال پیش، مسکونی بوده است، اما چند سالی است که علاوه بر کاربری مسکونی به عنوان مسافر خانه نیز استفاده می شود. مسافران این خانه تاریخی، اغلب آشنای صاحب خانه و بیشتر پاکستانی هستند.

نوع مالکیت

همان طور که گفته شد، مالک اولیه این بنا، صراف نامی بوده است که بعد از حدود ۳۰ سال از ساخت این بنا، آن را به آقای محمدی فروخته است. از آن زمان تاکنون، محمدی و خانواده اش در این خانه زندگی می کنند و در حال حاضر مالکان خانه، وارثان آقای محمدی اند.

اقدامات انجام شده در مورد حریم اثر

تاکنون سازمان میراث فرهنگی و گردشگری هیچ گونه اقدامی را در زمینه تعیین حریم این بنا، انجام نداده است، اما باتوجه به اینکه منزل همجوار این بنا تخریب شده است و احتمالاً به زودی ساخته خواهد شد، امکان خدشه دار شدن حریم بصری بنا وجود دارد. از طرفی این منزل در بخشی از خیابان قرار گرفته است که جلوتر از قسمت های هم جوارش می باشد و اگر تصمیم به عقب نشینی این قسمت از خیابان باشد، تعیین مسئله حریم به شدت مورد نیاز خواهد بود.

ویژگی های اثر

از ویژگی های خانه محمدی، زمان ساخت این بناست که متعلق به دوره قاجاریه است. معماری مربوط به آن دوران که در این بنا به طور کامل به چشم می خورد، نیز دارای اهمیت است. همچنین نوع خاص تزیینات و آجرکاری بنا که ترکیبی از فرم های دوران خود و فرم های وام گرفته شده است، از خصوصیات بارز آن به شمار می رود. از دیگر ویژگی های این بنا، جهت گیری یکی از اضلاع حیاط به جانب قبله است که بیشترین میزان

مشخصات

زمان ساخت خانه تاریخی محمدی، مربوط به دوران قاجار است. این بنا در دو طبقه و در یک طرف حیاط ساخته شده. تنها ورودی آن در ضلع شرقی از دیوارهای حیاط قرار گرفته است. پس از گذر از دالانی کوتاه، وارد حیاط می شویم. تزیینات نمای این بنا، آجرکاری و کاشی کاری بسیار زیبایی دارد که اکنون قسمت بزرگ کاشی کاری ها باقی مانده، اما قسمت آجرکاری و سایر بخش های نما تخریب یا زیر سیمان سفید مدفون شده است. نمای طبقه پایین شامل چهار پنجره و یک در ورودی در وسط نماست که به اتاق ها تاقارن خاصی بخشیده است. نمای طبقه بالا شامل هفت پنجره است که پنجره بالایی ورودی دارای سنتوری بزرگتری نسبت به سایر سنتوری های باشد. بخشی از طبقه پایین که از نمای بالا حذف شده، به دلیل الحاقات بعدی در بنا بوده است که شامل یک توده یک طبقه در سمت راست بناست. سطح حیاط این خانه کمی از سطح خیابان پایین تر است. آجرکاری های دیوارهای نما از نوع خفته راسته یک طرفه جناغی است. در یک دیوار حیاط (دیوار سمت چپ توده) طاقی هایی فرو رفته با سکوهای کوتاه در پایین هر طاقی دیده می شود. آجرکاری داخل طاق خفته راسته یک در میان گلداز است. در داخل ساختمان نیز تزییناتی از نوع گچ بری و نقاشی وجود دارد که هنوز سالم مانده است.

نوع بهره برداری

این بنا از زمان ساخت تا حدود ۱۵ سال پیش، فقط کاربری مسکونی داشته است، اما از آن زمان تاکنون علاوه بر کاربری مسکونی برای خود مالک، به عنوان مسافر خانه کوچک و محدودی که بیشتر مسافران آن، پاکستانی و از آشنایان صاحب خانه هستند، به بهره برداری می رسد.

دخول و تصرفات انجام شده و مشهود در اثر

مهم ترین دخل و تصرف انجام شده در این بنا، الحاق توده یک طبقه در ضلع شمالی است که حدود ۴۰ سال قبل انجام شده است. بام این توده به عنوان تراسی برای طبقه دوم بهره برداری می شود. همچنین ساختن دو سرویس بهداشتی باتوجه به کاربری مسافر خانه در دیوار روبه روی توده اصلی بنا می باشد. علاوه بر این ها در نما نیز دخل و تصرفاتی انجام شده است که شامل سیمان کردن بخش هایی از نما و تعویض در و پنجره هایی با در و پنجره آهنی است.

این بنا در دو طبقه و در یک طرف حیاط ساخته شده. تنها ورودی آن در ضلع شرقی از دیوارهای حیاط قرار گرفته است.